DE CONSTITUTIONEEL.

NIEUWE 'SGRAVENHAAGSCHE COURANT.

No. 50. **Dingsdag 27 November.** **1855.**

Uitgever : **C. H. SUSAN, Jr.**, te 's Gravenhage.
Hoofd-Correspondenten : **M. Schooneveld & Zoon**, te Amsterdam.
Brieven franco aan het Bureau : Jan-Hendrikstraat, No. 259, te 's Gravenhage.

Deze Courant verschijnt alle dagen, behalve Zon- en Feestdagen.
Abonnementsprijs voor 3/m. **ƒ 4.50**; franco per post **ƒ 5,50.**
Advertentiën van 1—6 regels **ƒ 1.** Voor elken regel meer **15 cents**; behalve **35 cents zegelgeld.**
Aankondigingen van geboorte, huwelijk en overlijden worden geplaatst tegen betaling van **ƒ 1**, het zegelgeld daaronder begrepen.

Inconsequentie.

—

Toen de heer VAN HOËVELL, in de zitting van 17 Nov. jl., den Minister van Buitenlandsche Zaken verweet eene groote *»bewegelijkheid«* in beginselen — een verwijt, dat de Minister met goed gevolg en zonder moeite van zich af kon weren — merkte de Minister op, dat hij voor zich niet wenschte te komen concessiën en derhalve slechts verdedigenderwijze handelde, en dat hij niet onderzoeken zou aan hoeveel veranderlijkheid en bewegelijkheid andere Staatslieden, hetzij aan deze tafel gezeten, hetzij op de banken der Vertegenwoordiging, zich hebben schuldig gemaakt« (1).

Bij een vlugtigen terugblik op de voornaamste incidenten, welke tot dus ver de discussiën over de begrooting opleverden, kwamen ons deze woorden onwillekeurig in het geheugen terug, en wij namen ons voor — gelijk wij thans doen — met betrekking tot de leden van het vorig Ministerie, *nu* leden der Tweede Kamer (de heeren VAN BOSSE, THORBECKE, STRENS en VAN ZUIJLEN VAN NIJEVELT), eenige feiten van interessante en in 't oogloopende veranderlijkheid en bewegelijkheid, op nieuw, op den voorgrond te plaatsen.

Wij kiezen daartoe, omdat zij met de discussiën over de begrooting in verband staan, slechts een viertal uit.

Eerste feit. In het voorjaar werd in de Tweede Kamer behandeld een tractaat met Portugal, wegens den ruil van eenig grondgebied op het eiland Timor. Dat tractaat was voorloopig, reeds in 1851, gesloten. De heer VAN ZUIJLEN voerde, in de maanden Januarij, Februarij en Maart 1852, correspondentie over dat tractaat, en had zelfs, in het laatst van Maart, eene nota bij het Portugeesch Gouvernement doen indienen, om de ratificatie te bevorderen en daartoe aan te dringen. Bij de behandeling nu van datzelfde tractaat in het voorjaar, was het juist de heer VAN ZUIJLEN, die het allerhevigst bestreed, door eene bepaling daarvan, betrekkelijk de godsdienst (art. 10), niet enkel af te keuren, maar ook te maken tot een persoonlijken aanval tegen den Minister van Buitenlandsche Zaken. En toen nu de Minister eenvoudig herinnerde, dat hij niet anders deed dan de erfenis te verdedigen door den heer VAN ZUIJLEN nagelaten, en dat deze zelf op de ratificatie had aangedrongen, kon hij zich niet anders redden, dan door de zonderlinge verklaring af te leggen, dat hij, ofschoon op ratificatie aangedrongen hebbende, ***het tractaat en bepaaldelijk artikel* 10 *niet had gelezen !***

Intusschen, de heer VAN ZUIJLEN stemde *tegen* dat tractaat; de heer THORBECKE niet minder, ofschoon daarvoor geene reden opgevende en ondanks het stuk onder *zijn* Ministerie was tot stand gebragt; de heer VAN BOSSE was bij de stemming in de zaal der Vergadering niet tegenwoordig!

Tweede feit. Terzelfder tijd werd het tractaat met Frankrijk, tot wering van den nadruk, behandeld. De heeren THORBECKE en STRENS stemden *daartegen.* De laatste verklaarde niet *waarom;* de eerste gaf daartoe een niets beteekenenden grond aan; maar verklaarde toch, dat hij het *beginsel* van het tractaat afkeurde. Deze stemming heeft bewezen, dat er zijn, die als leden der Kamer afkeuren wat zij als Ministers òf ondersteunden òf zelven in het leven riepen. Immers dat tractaat dagteekent — voorzeker althans wat de *beginselen* betreft — van 1852. Het werd onder het Ministerie THORBECKE gesloten en niemand zal kunnen ontkennen, dat althans het *beginsel* in den Ministerraad ter sprake en dáár aangenomen zal zijn geweest. De heer STRENS, destijds Minister van Justitie, stond zijn ambtgenoot voor Buitenlandsche Zaken, bij de openbare beraadslaging over het tractaat, door zijne tegenwoordigheid in de Vergadering bij; maar nu beide Ministers geene Ministers meer zijn, keuren zij het tractaat *af*, en de heer THORBECKE verklaart zelfs, dat het *hoofdbeginsel* — dus de wering van den nadruk zelf — niet *is* goed te keuren!

Derde feit. Dat is nog treffender dan de beide vorige; het is dat van het tafelgeld.

»De geschiedenis van het tafelgeld is lang, maar hetgeen ik er van zal zeggen, zal kort zijn,« zeide de heer DIRKS. »Van af 1815—1823 heeft het tafelgeld jaarlijks ƒ 20,000 bedragen. In 1823 is het verminderd tot op ƒ 10,000, en dit bedrag is op dezelfde hoogte (niettegenstaande de afscheiding van Belgie) gebleven tot in 1841. In dat jaar is het verminderd tot op ƒ 6,000. Bij de behandeling der begrooting voor 1850, de eerste na de grondwetsherziening van 1848, is daarvan geene sprake geweest, maar in 1850 is door een afgevaardigde uit Noordbrabant, ons nu reeds ontslapen medelid VAN DER HEIJDE, voorgesteld, het tafelgeld af te schaffen. Dat voorstel is destijds verworpen met 42 tegen 20 stemmen. In het volgend jaar (1851), bij het bestaan van het stelsel van zelfstandige rapporteurs, is het tafelgeld andermaal ernstig ter sprake gekomen. Het amendement, destijds voorgedragen door den geachten afgevaardigde uit Groningen, denzelfden, die nu het amendement voorgesteld heeft, is toen *aangenomen* met 33 tegen 32 stemmen. Het volgende jaar is het tafelgeld wederom ter sprake gekomen, doordien in 1852 de toenmalige Minister van Buitenlandsche Zaken (de heer VAN ZUIJLEN VAN NIJEVELT) het weder op de begrooting had geplaatst.«

In November 1852 werden nu onder het Ministerie THORBECKE in de Tweede Kamer der Staten-Generaal behandeld de begrootingswetten voor den jare 1853. Toen waren Ministers de heeren VAN BOSSE, THORBECKE, STRENS en VAN ZUYLEN VAN NIJEVELT, nu leden der Tweede Kamer. Bij de beraadslagingen over Hoofdstuk III, *Buitenlandsche Zaken*, kwam weder ter sprake het tafelgeld des Ministers. Even als in vroegere jaren stond het op de begrooting uitgetrokken. Het Ministerie THORBECKE had het steeds voorgedragen en het werd ook gebruikt. Den 20sten November 1852 stelde de heer REINDERS andermaal een amendement voor, om het tafelgeld te doen vervallen. Dat amendement lokte discussien uit.

De Minister van Binnenlandsche Zaken, de heer THORBECKE, bestreed dat amendement, en voerde het woord, omdat zijn ambtgenoot dit niet kon doen, zonder dat de vraag, door hem behandeld, het voorkomen van eene persoonlijke zaak hebbe. De Minister sprak *uit naam of van wege de Regering*. Nu leze men zijne rede, voorkomende op blz. 163[3] van het *Bijblad* van 1852—53, en men zal ontwaren, dat hij krachtige argumenten aanvoerde tot behoud van het tafelgeld en tot verwerping van het amendement. Hij wees er op, dat in onzen tijd een Ministerie, ook niet een Ministerie van Buitenlandsche Zaken, tot de meest begeerde posten behoort. De voorname reden, die de Regering had geleid, om het tafelgeld weder voor te stellen, was daarin gelegen, zeide hij, dat zij geen hinderpaal wenschte te laten bestaan, dat men mannen vond, zooals er niet velen in elk land te vinden zijn, mannen, in allen deele geschikt, maar dan ook genegen, om dezen post te bekleeden, en indien nu het gevolg van de voorgestelde vermindering werd, dat men ook maar één bekwaam man van die betrekking uitsloot, hij gelooft, de vertegenwoordiging zou het beklagen.

De Minister van Buitenlandsche Zaken, de heer VAN ZUIJLEN VAN NIJEVELT, heeft toen te kennen gegeven, dat hij bij zijne optreding de begrooting in gereedheid vond en dat hij daarop die post weder had aangetroffen. Had hij de begrooting moeten voorleggen, hij zou in het besluit der Kamer, in 1851 genomen, hebben berust. »Ik zou mij — en ik verzoek de Kamer hierop »wel te willen letten — zeide hij, ten gevolge van »dit besluit, *ontslagen hebben geacht van alle verpligting »tot hetgeen men noemt* REPRESENTATIE.«

Het amendement van den heer REINDERS werd met 36 tegen 23 stemmen *aangenomen.*

In 1853 en in 1854 was er geen sprake van tafelgeld.

In 1855 werd het door het Ministerie voorgesteld, maar voor een minder bedrag, namelijk van ƒ 4000.

Ziedaar dan de daadzaken. Daaruit blijkt duidelijk, dat het vorig Ministerie, van zijne optreding af tot op het einde, ƒ 6000 voor tafelgeld op de begrooting gebragt heeft, terwijl het tegenwoordig Ministerie, na twee jaren geen tafelgeld te hebben voorgesteld, nu, in 1855, ƒ 4000 voor voldoende heeft beschouwd.

In de zitting van 19 November 1855 werd dit voorstel *aangenomen* met 30 tegen 24 stemmen. Maar onder de tegenstanders van het tafelgeld merkt men op de oud-ministers THORBECKE en STRENS, terwijl TEGEN art. 1, waaronder dat tafelgeld was begrepen, hebben gestemd de heeren oud-ministers STRENS, VAN BOSSE, THORBECKE en VAN ZUIJLEN VAN NIJEVELT.«

Vierde feit. Op den 20 November jl. bragt de heer VAN HOËVELL bezwaren in tegen onder-artikel 15 van het IIIde hoofdstuk, waarbij aan den Minister van Buitenlandsche Zaken ƒ 4,000 voor het doen van geheime uitgaven worden toegestaan. De heeren VAN BOSSE en VAN ZUIJLEN ondersteunden hem, om te doen uitkomen, dat het niet noodig was die som toe te kennen. Laatstgenoemde, op grond dat hij, die gedurende zes maanden Minister was, geen cent voor geheime uitgaven had uitgegeven; de eerste, omdat hij het noodig achtte dat de Ministers de geheime uitgaven bragten op het XIIde hoofdstuk, onvoorziene uitgaven.

Te vergeefs wees de Minister van Buitenlandsche Zaken aan, dat eene zoo korte ondervinding, als de heer VAN ZUIJLEN had opgedaan, niet kon bewijzen, dat geheime uitgaven *nooit* noodig waren, daar ook het Ministerie THORBECKE die sedert zijne optreding had gebruikt. Te vergeefs deed de Minister uitkomen, hoe jammer het was, dat de heer VAN BOSSE, gedurende de vijf jaren dat *hij* Minister was, het vaderland niet had doen profiteren van zijn tegenwoordigen raad, om den post voor geheime uitgaven te supprimeren, en over te brengen op het XIIde hoofdstuk. Te vergeefs deed hij zien, dat die post voor geheime uitgaven door het Ministerie THORBECKE, niet enkel in 1852 was uitgeput geworden, maar dat men bovendien nog over sommen voor hetzelfde doeleinde had beschikt ten laste van dat twaalfde hoofdstuk. Bij de stemming verklaarden zich *tegen* de geheime uitgaven al de vier oud-ministers: de heeren THORBECKE, VAN BOSSE, STRENS en VAN ZUIJLEN!!

Wij twijfelen of het noodig is om in lange beschouwingen te treden tot juiste appreciatie van dergelijke handelingen. De feiten spreken duidelijk genoeg. Zij zouden met nog vele anderen kunnen worden aangevuld, om aan te toonen, dat de oud-ministers eene oppositie maken *quand-même*, die zelfs niet terug deinst voor wraking van eigen vroegere handeling, voor tegenspraak van vroeger omhelsde beginselen.

Naar onze meening lijden, door soortgelijke treurige voorbeelden, de waardigheid van het gezag en de duurzaamheid van den constitutionelen regeringsvorm oneindig meer, dan door openlijke pogingen tot reactie. Van lieverlede dringt dan ook algemeen zoo zeer de overtuiging door, dat de hoog uitgemeten oppositie der oud-ministers en hunner weinige, maar gehoorzame, volgelingen, niets anders is dan de toepassing van den regel: *»ôte toi de là, afin que je m'y mette«*, dat hun altijd even heftig, hun altijddurend verzet geen indruk hoegenaamd meer maakt; en dat men het naar waarde weet te schatten.

(1) Bijbl. blz. 95.

Buitenland.

ALGEMEEN OVERZIGT.

De geruchten wegens pogingen tot nieuwe vredesonderhandelingen hebben zich verlevendigd, en zijn ook weder tegengesproken. Men beweerde bepaaldelijk, dat Pruissen, namens Rusland, zoodanige voorstellen te Parijs gedaan

heeft, dat de Keizer der Franschen daar wel het oor aan zou hebben willen leenen; doch dat zij door Engeland zouden zijn afgeslagen. Men wilde, dat Pruissen niettemin met zijne pogingen ter bemiddeling zou voortgaan.

De *Pr. Corr.* logenstraft het berigt eener zending, waarmede de graaf von Munster, Pruissisch zaakgelastigde bij den Czaar, te Nicolaïeff zou belast zijn en als zou de Pruissische regering dientengevolge eenige openingen te Parijs en te Londen gedaan hebben. De graaf von Munster heeft Petersburg niet verlaten, tijdens de afwezigheid des Keizers, en is waarschijnlijk vóór de terugkeer van Z. M. en krachtens een reeds vooraf bekomen verlof naar Berlijn op reis gegaan.

Een brief van een geacht correspondent van de *Indép. Belge*, uit Parijs, dd. 24 Nov., behelst het volgende:

« Men blijft bij de meening dat men ernstig op vrede bedacht is. Wat mij betreft, beken ik, dat mijne laatste en zwakke hoop op eene vredelievende ontknooping begint te verflaauwen. De geruchten wegens eene nieuwe vredelievende poging van Oostenrijk, aangenomen dat die eenige kans tot slagen zou hebben, berustte slechts op de komst van den heer Herculé de Serres, Fransch secretaris van legatie te Weenen, als koerier te Parijs; wat Zweden betreft, weet men, dat, zoo er al iets geteekend is, zulks dan geene militaire overeenkomst is, zoodat niets beslissends is geschied. Voegen wij hierbij, dat de meeste Duitsche bladen de aanspraak van den Keizer in oorlogszuchtigen zin uitleggen. De zaak komt dus hierop neder: Zonder in staat te zijn om eene gelukkige wending gansch en al tegen te spreken, waaromtrent ik op geenerlei wijs ingelicht ben, zoo weet ik ook niet waarop men het vooruitzigt op eene schikking, overigens algemeen gewenscht, zou kunnen bouwen.»

Te midden van al die geruchten worden de krijgstoerustingen op groote schaal voor den toekomstigen veldtogt niet in het minst gestaakt.

De *Times* verzekert, ondanks alle tegenspraak, andermaal dat Zweden in het Westersch verbond zou zijn getreden. De *Morning Post* houdt zijnerzijds vol, dat er van het berigt wegens Zwedens aansluiting aan het Westen geen woord waar is. Bij zulke lijnregt tegen elkander inloopende berigten, doet men best, nadere af te wachten. Welligt, dat er eene of andere overeenkomst van ondergeschikten aard te Stokholm is aangegaan, en dat de Engelsche bladen die vergrooten. De toon der ministeriële bladen te Londen is voor het overige, zoo als wij reeds dezer dagen opmerkten, alles behalve vredelievend.

HET OOSTERSCH OORLOGSTOONEEL.

De Russen houden zich bezig met het aanleggen van een ijzeren spoorweg van Perecop naar Simpheropol hetgeen dus alles behalve het besluit aan den dag legt, om de Krim te verlaten.

— Aan een Frankforter blad wordt voor Sebastopol geschreven: « De operatien der Geallieerden tegen de Noorderforten zullen weldra aanvangen. De door keizer Napoleon III uitgevonden vlottende batterijen, welke te Kinburn reeds met zoo goed gevolg aangewend zijn, zullen daarbij de grootste rol spelen. Mortieren van zwaar kaliber zijn naar de batterijen gevoerd, welke de Geallieerden langs de kust hebben. De Engelsche genie werpt daar acht redoutes en de Fransche en Sardinische achttien batterijen op. »

Dit vooruitzigt wordt door langs een anderen weg ontvangen brieven bevestigd. Men acht het hoogst wenschelijk, hoewel daardoor de artillerie en genie eene zeer zware taak wordt opgelegd, den vijand uit de forten Soncandia en Constantine en uit de nabijheid daarvan te verdrijven. Niet alleen zouden de Russen daardoor belet worden de zuidzijde der vesting door hun gedurig schieten te verontrusten, maar de geallieerde vloot zou daardoor ook in staat worden gesteld in de haven eene veilige schuilplaats te vinden, die vooral in de zoo onstuimige en reeds door de Ouden verraderlijk genoemde Zwarte Zee zoo noodzakelijk is. Wanneer toch andermaal een storm als die van 14 November des vorigen jaars opstak, zou het treurig zijn wederom zoo vele menschen en schepen daaraan te wagen, terwijl de schoonste zeehaven vóór de hand ligt. Het fort Constantine moet echter onschadelijk gemaakt worden, alvorens een enkel schip die haven kan binnenstevenen.

— Het is den Franschen in de Krim gelukt een aanzienlijk convooi van runderen en schapen, voor de Russen bestemd, op te ligten.

— Betrekkelijk den stand van zaken in Azie heeft men geenerlei bevestiging van de overwinningen der Turken in Mingrelie; integendeel meldt men van daar nu, dat de Russen zich aan de Ingour verdedigen; en wat het beleg van Kars aangaat, de Russen zouden zich gereed maken dit ook gedurende den winter vol te houden.

RUSLAND.

Ter vervanging der equipage van de vloot in de Zwarte Zee, die grootendeels omgekomen is, zijn de instructiebataillons te Nicolaïeff tot op zes vermeerderd, maar nagenoeg geheel uit recruten zamengesteld. Gedurende zijn bezoek aldaar heeft de Keizer hen geïnspecteerd.

GROOT-BRITTANJE.

De regering is voornemens, aan lord Stanley van Alderleij, gewezen president van het bureau van Koophandel en aan den heer Baines, president van het bureau voor Armen-verzorging, zitting in het kabinet te verleenen, met oogmerk om zoodoende het bestuur meer krachten bij te zetten.

— Men wil weten, dat het Parlement den 18 Januarij aanstaande zal geopend worden, ter behandeling van zaken.

— Ook de *Times* wijdt een betoog aan een thema, hetwelk sedert lang door bladen van den tweeden rang behandeld was, en tracht de noodzakelijkheid eener onverwijlde ontbinding van het Parlement aan te toonen. Volgens dat blad vertegenwoordigt het drie jaren geleden gekozen Lagerhuis de meening der Natie niet meer. De heeren: Bright, Cobden, Gladstone en Disraëli, lord J. Russel, sir J. Graham, de heer Sidney Herbert en lord Stanley, de voornaamste sprekers in dat Huis derhalve, verdienen het vertrouwen hunner kiezers niet langer, en indien Engeland wil, dat de oorlog met kracht worde voortgezet, moet het andere mannen hebben, om zijne belangen op het spreekgestoelte te verdedigen. Het Ministerie moet zich dus, volgens den *Times*, niet meer aan dit Huis der Gemeenten vertoonen, waar de grootste talenten tot de oppositie behooren. Uit zoodanige redeneringen zou men geneigd zijn te besluiten dat de voordeelen, welke sedert de prorogatie van het Parlement behaald zijn, weinig gebaat hebben, om de stelling van het Kabinet, aan welks hoofd lord Palmerston staat, te verbeteren.

— De Koning van Sardinië, wiens bezoek in de eerste week van December in Engeland te gemoet wordt gezien, zal, naar men verzekert, slechts vijf dagen aldaar vertoeven. Hij wordt te Windsor, waar prachtige toebereidselen tot dat einde gemaakt worden, door Koningin Victoria ontvangen.

— De Gemeenteraad van Londen heeft zich met het voorstel vereenigd, om den Sardinischen Monarch een adres van gelukwensching en een eeremaaltijd in de Guildhall aan te bieden.

DUITSCHLAND.

Ook te Weenen schijnt de veel geruchtmakende zinsnede in de bekende toespraak des Franschen Keizers niet gunstig opgenomen te zijn. Zelfs een dagblad, dat vroeger alles wat in Frankrijk geschiedde in een rozenkleurig licht beschouwde, zegt nu daarvan: « De opvatting als zou Keizer Napoleon een beroep op de massas tegen de Regeringen doen, miskent de stelling diens Keizers, zoowel voor het tegenwoordige als van den aanvang zijner regering af. Een Monarch kan onmogelijk eene andere openbare meening erkennen, dan die zich door de wettige organen der Staten uit. »

DENEMARKEN.

De conferentien, welke den 20 dezer maand te Kopenhagen zouden plaats hebben ten aanzien van den Sondtol, zijn dien dag niet geopend. Men schrijft deze vertraging daaraan toe, dat men er niet in is kunnen slagen de bezwaren der regering van de Vereenigde Staten uit den weg te ruimen tegen de kapitalisatie van een tol, van welke zij het wettig bestaan weigert te erkennen.

FRANKRIJK.

De Koning van Sardinie is den 23sten met zijn talrijk gevolg te Parijs aangekomen en met de grootste geestdrift begroet; zijn intogt ging met groote staatsie gepaard, terwijl prins Napoleon hem een eind wegs was te gemoet gereisd. Z. M. heeft zijn intrek genomen in het paleis der Tuilleriën, terwijl een gedeelte van zijn gevolg in het hotel *du Louvre* verblijf zal houden.

De Koning van Sardinie heeft bezoeken afgelegd bij de leden der Keizerlijke familie, terwijl Z. M. de presidenten der wetgevende magt en van den staatsraad bij zich heeft ontvangen.

De Koning der Belgen zou door den Keizer uitgenoodigd zijn gelijktijdig met den Koning van Sardinie naar Parijs te komen, maar ten antwoord hebben doen geven: dat zijne gezondheid hem thans niet toelaat de reis te ondernemen.

SPANJE.

De berigten luiden thans iets gunstiger wegens den inwendigen toestand des lands.

De minister van finantien heeft aan de Cortes medegedeeld, dat de verkoop der nationale goederen de beste uitkomsten zou opleveren.

De geschillen met den Spaanschen gezant Olozaga te Parijs zijn bijgelegd; hij blijft die betrekking vervullen.

Den 3 December zal het eerste stoomschip uit Cadix vertrekken, dat Spanje met Amerika in verbinding zal stellen.

BELGIE.

De hertog d'Aumale en de prins de Joinville zijn uit Engeland dit land in allerijl doorgereisd, op het berigt dat HD. moeder, de Koningin Maria Amalia, zich in eenigzins bedenkelijken toestand bevindt.

— De ontvanger der belastingen te Gend heeft last gekregen de belastingbiljetten in het Vlaamsch te doen drukken; en alleen Fransche ter beschikking te hebben voor belastingpligtigen, die deze mogten verlangen.

— Het heeft jl. Zondag te Brussel zwaar gesneeuwd.

Binnenland.

Staten-Generaal.

Tweede Kamer.

ZITTING VAN MAANDAG, 26 NOVEMBER.

Aan de orde van den dag is de voortzetting der beraadslagingen over Hoofdstuk V (Binnenlandsche zaken) der Staatsbegrooting voor 1856.

De beraadslagingen worden geopend over Afdeeling VII (Onderwijs). Alvorens tot die beraadslagingen wordt overgegaan, geeft de *Voorzitter* in overweging, om eerst te behandelen het onderwijs in het algemeen, en dan te beraadslagen over het hooger onderwijs, vervolgens over de akademie te Delft, en ten slotte over het lager onderwijs.

Niemand zich daartegen verklarende, worden de beraadslagingen geopend over het onderwijs in het algemeen.

De heer BLAUPOT TEN CATE bespreekt het gemis van duidelijk inzigt bij de Regering omtrent de regeling van het onderwijs in het algemeen. Spreker dringt niet zoo zeer aan op de indiening eener wet op het hooger onderwijs, maar hij wenscht meer inlichtingen te bekomen omtrent de vraag, welke voorstelling de Regering zich maakt van de groote beginselen, die het onderwijs moeten beheerschen, en van het verband der drie takken van onderwijs onderling. Z. i. moet er nog meer verband tusschen de drie takken van onderwijs bestaan, dan nu reeds het geval is. Hij bespreekt minder het bestaande, doch hij verlangt opheldering van hetgeen komen zal. Hij is in de onzekerheid omtrent den omvang van het hooger onderwijs en van vele punten daarmede verwant, als o. a. de examina, de faculteiten enz.

Spr. meent dat de historische oorsprong der hoogesch[ool] medebrengt, dat de theologische faculteit, als wetensch[ap]pelijke instelling, moet blijven bestaan. Kortom, Spr. wen[scht] de inzigten der Regering te kennen omtrent deze en and[ere] punten, en omtrent het verband waarin zij de verschillen[de] takken van het onderwijs beschouwt. Spr. drukt hierm[ede] het gevoelen uit van hen, waarvan in het voorloopig [ver]slag over het vroeger ontwerp op het lager en middelba[ar] onderwijs gezegd wordt: "verscheidene voorstanders van d[it] laatste gevoelen stemden echter in zoo ver overeen met de[ge]nen, wier zienswijze vroeger is medegedeeld, dat ook [bij] te dezer gelegenheid de Regering hare zienswijze, haar [stel]sel omtrent de wettelijke regeling van al de drie ta[kken] van het onderwijs, althans in hoofdtrekken, hadden w[illen] zien blootleggen.

Zonder een overzigt van het geheel, meende men, is [eene be]hoorlijke afbakening van het gebied van een der onderd[eelen] onmogelijk. De Kamer moet de inrigting, die de Reg[ering] aan het openbaar onderwijs in het algemeen wenscht ge[ge]ven te zien, kennen, om haar met genoegzaam vertrou[wen] op den ingeslagen weg te kunnen volgen. Tot dat over[zigt] nu, tot de kennis der zienswijze van de Regering over [de] meeste hier in aanmerking komende hoofdpunten, kan [de] Memorie van Toelichting tot het tegenwoordig wets-ontw[erp] niet leiden."

Spr. behandelt daarna nog de drie volgende punt[en] waaromtrent hij eenige opmerkingen maakt. In de eer[ste] plaats betreffende de studie, vereischt om als student [te] worden toegelaten. Hierin heerscht naar zijn inzien [on]ongelijkheid; 2o. wat aangaat de studie der Nederland[sche] taal in het bijzonder, welke z. i. veel te wenschen ov[er] laat; en 3o. de klagten over de geringe jaarwedden [der] onderwijzers bij het lager onderwijs, zoodat zij bijna bro[od]gebrek lijden.

De heer GROEN VAN PRINSTERER zal zich houden aan [de] volstrekt noodzakelijke volgorde, door den president aan[ge]geven. Hij zal thans alleen spreken over het hooger ond[er]wijs, en niet in het algemeen over het onder[wijs]. Hij zegt te behooren tot die leden, waarvan in het vo[or]loopig verslag gezegd wordt, dat die verlangen, dat [de] Regering zooveel mogelijk omtrent dat onderwerp in [de] bestaande bezwaren voorziet, door het voordragen van pa[r]tiële wetten. Hij meent, dat in den grond der zaak d[at] gevoelen overeenstemt met het verlangen der Regering. Omtrent het hooger onderwijs heeft die wensch eene du[b]bele kracht, omdat men omtrent dit onderwerp wel sed[ert] 30 jaren overlegd heeft, maar nog tot geene afdoening g[e]komen is; omdat na de mededeeling van den Minister [in] de Memorie van Beantwoording, de wet op het hoo[ger] onderwijs veel meer dan te voren op den achtergrond geraakt; en omdat het onderwerp van het hoogste ge[wigt] is en de teederste belangen van het Nederl. volk [zal] regelen.

Spr. zal daarover niet meer uitweiden, overtuigd als hi[j] is, dat het ook met het beste verlangen van den Minis[ter] niet mogelijk zal zijn nog in deze zitting eene wet op he[t] hooger onderwijs tot stand te brengen. Hij zal liever ee[n] punt opnemen, dat voor onverwijlde afdoening vatbaar [is] en waarop de vorige spr. reeds met een woord gewezen hee[ft], namelijk over het staatsexamen. De Kamer kent de lotw[is]seling, welke dat onderwerp heeft ondergaan. Het is [in] 1845 ingesteld; grootendeels van kracht beroofd in 185[0], vernietigd in 1852; en vervangen in Augustus 1853 do[or] terug te komen op de vroegere bepaling, eenigzins gew[ij]zigd. Nu is de vraag deze: of wij kunnen berusten in [het] in 1853 genomen besluit? Of niet onverwijld een onderz[oek] vereischt wordt? En of niet eene regeling, hoe dan oo[k,] voor het aanstaande academiejaar niet door eene minis[te]riële dispositie, maar de vrucht van het gemeen over[leg] zal moeten zijn?

Spr. zal alvorens dit te beantwoorden, eenige woorden in h[et] midden brengen, over dat besluit van Augustus 185[3]. Om dat besluit te kennen, moet men inzien de Memor[ie] van Beantwoording over het Vde hoofdstuk der Staatsbe[grooting] voor 1853. Dan is het opmerkelijk hoe dat besl[uit] zeer sterk was in de tegenovergestelde rigting; hoezeer h[et] was tegen de handeling van een vorigen Minister van Bin[nenlandsche] Zaken. Er wordt daarbij toch gezegd dat, wil[de] men, tengevolge van de bestaande orde van zaken, de aca[demische] studien niet zien te gronde gaan, er alsdan ee[ne] onmiddellijke voorziening vereischt werd. Ten tweede blij[kt] uit gemelde Memorie de voorkeur van den Minister voor een gewijzigd besluit van 1845, want ook het besluit van 185[3] werd beschouwd als slechts een tijdelijk redmiddel, door de[n] drang der omstandigheden veroorzaakt, en om grooter kwaad te verhoeden.

Maar als men nu andere stukken opneemt, van de Re[ge]gering uitgegaan, het verslag van den toestand der scho[len] over 1853—54, dan vindt men daarin eene geheel andere beschouwing. Daarin worden alle argumenten bij[een]gebragt, dat in de tijdelijke voorziening van 1853 vo[l]strekt geen verandering moest worden gebragt. Spr. schrijft dit toe aan de veranderde positie des Ministers; aan zij[ne] veelvuldige bezigheden, waardoor het zeer natuurlijk is, dat Z. Exc. ten deze tot een uitstel wenschte te geraken. De Kamer moet zich echter aan den eersten indruk van den Minister houden.

Na dit vooropgezet te hebben, zal Spr. betoogen: 1o. dat een gewijzigd staatsexamen eene wenschelijke zaak is; 2o. dat een gewijzigd staatsexamen van 1845, in afwach[ting] eener wet als tijdelijken maatregel en bij gebrek aa[n] betere waarborgen, onmisbaar is; en 3o. dat het beslu[it] van 1853 in geen geval, zooals het daar ligt, kan blijven bestaan. In allen gevalle vraagt Spr. of niet de zaak van zooveel belang mag geacht worden, dat zij nog in den loop dezer zitting afzonderlijk aan de beoordeeling der Kamer kan worden onderworpen. Spr. zet thans de door hem aan[ge]haalde punten uiteen. Hij doet de voordeelen kennen van het staatsexamen bij het besluit van 1845 bepaald. Het [is] de vrucht geweest van een rijp overleg.

Het was niet dan de grondslag van het in 1826 reed[s] gedaan opzettelijk onderzoek. Daarbij heeft de ervaring he[t]

...gel op het besluit van 1845 gedrukt. Het is ja hevig bestreden, maar als men het verslag der Staatscommissie van 1849 ziet, toen het besluit dus reeds vier jaar gewerkt had, dan ziet men daaruit dat die commissie zegt, dat het besluit te goeder ure gekomen is en groote verbeteringen heeft daargesteld. Sedert is dat gunstig oordeel door deskundigen bevestigd, Spr. zegt niet door alle deskundigen van den eersten rang. In deze Kamer zelf zijn van de tegenovergestelde rigting daartegen stemmen opgegaan.

Maar als de Minister wel inziet hetgeen hij in zijne Memorie van Beantwoording van 1853 gezegd heeft, dan kan hij zich daarvan niet praevaleren. Vele deskundigen intusschen, ook van den eersten rang, zijn van een ander gevoelen. Spr. wijst o. a. op iemand, die allezins ten deze bevoegd kan geacht worden, den heer de Raadt. De Minister zelf weet het groot aantal deskundigen, dat vóór het examen van 1845 is. Het denkbeeld is bovendien een gewijzigd besluit te provoceren tot wegneming der tegen het besluit van 1845 bestaande billijke klagten, en waarbij o. a. een ieder zal worden toegelaten, om nader van zijne geschiktheid voor de studie te doen blijken.

Ad 2o. spreekt het van zelf, dat de redenaar hier den deskundige als bondgenoot heeft. Hij onderzoekt hierbij het gebeurde in de academie van wetenschappen, omtrent de quaestie van het herstel van het Staatsexamen, en het geschrift deswege door drie hoogleeraren uitgegeven. Hij erkent, dat dit rapport niet gunstig is, doch heeft twee aanmerkingen, ten slotte waarvan hij meent, dat het zal blijken, dat dit rapport, wel verre van nadeelig, ten voordeele van het Staatsexamen moet geïnterpreteerd worden. In de eerste plaats hebben de drie hoogleeraren met de beste bedoeling in een toestand van zekere zelfbegoocheling verkeerd. Zij gewagen van zekeren levendmakenden geest bij het onderwijs. Spr. twijfelt of die ooit zoodanig bij het onderwijs zal aanwezig zijn, waardoor alle staatsexamen nutteloos zou worden. Maar in de tweede plaats hebben de hoogleeraren de zaak beschouwd in verband met de aanstaande wet op het onderwijs, en hebben zij gezwegen van den tegenwoordigen toestand van desorganisatie. Zij wijzen juist op waarborgen, welke wij niet bezitten, als eene goede regeling der gymnasien, aanbevelingen van goede leerboeken enz. Zoolang men die waarborgen niet heeft, is het meer en meer noodzakelijk tot herstel van hetgeen onmisbaar is.

Ad. 3o. De Min. kent de klagten, welke algemeen tegen het besluit van 1853 worden geheven. Het is met overhaasting genomen; het heeft, in plaats van verbeterd, de zaak verergerd; het heeft het staatsexamen doen herleven alleen voor de particuliere inrigtingen van onderwijs en de gymnasien vrijgesteld; het heeft, tengevolge van dien, voor deze laatste zeer schadelijk gewerkt, en dit op een oogenblik dat de gymnasien meer zijn gebragt onder het democratisch element. Spr. moet daarbij opmerken dat dit element, aan zich zelven overgelaten, nooit gunstig voor den bloei van kunsten en wetenschappen gewerkt heeft.

Spr. dringt vooral ook op herziening aan, omdat het verband verbroken is tusschen openbaar en bijzonder onderwijs, omdat aan het openbaar onderwijs wederregtelijk een privilegie wordt verleend, en omdat eene concurrentie ten voordeele van den staat aanwezig is, welke alleen mag bestaan door deugdelijkheid van het onderwijs. Bij de meeste deskundigen, zegt Spr., is de oppositie tegen het besluit van 1853, zooals het daar ligt, even sterk als de oppositie van den Minister tegen de handelwijze van zijn voorganger.

Spr. komt tot het besluit, dat in dezen stand van zaken omtrent een onderwerp van zooveel gewigt door den Minister nog in deze zitting een ontwerp van wet aan de Kamer worde aangeboden. Spr. zet daarbij uiteen, dat hier eene wettelijke regeling noodig is. Hij behoort niet tot degenen, die aan de wetgeving te veel regten wil geven. Hij betreurt het steeds, als de Kamer te veel inmenging betoont in administratieve aangelegenheden, maar hij wenscht voor niemand te wijken, wanneer het geldt de bevoegdheid der Kamer naar de eischen van ieder constitutioneel gouvernement en dan meent hij dat het tegenwoordig belangrijk onderwerp geheel tot hare bevoegdheid behoort.

Hij wijst op de veranderingen, welke de zaak in 1850, 1852 en 1853 heeft ondergaan, en afhankelijk is gesteld van de subjectieve beschouwing van één persoon. Opmerkelijk is daarbij, dat in 1849 in het gewone verslag over het staats-examen met uitbundigen lof is uitgeweid, en in 1850 is dit afgebroken door, ja een zeer bevoegd persoon, maar in elk geval door een enkel persoon. Zoodanige willekeur is strijdig met den aard van het Ned. Staatsregt, d. i. zooals dit thans in praktijk gebragt wordt. Stond er naast den Minister, even als in Frankrijk, een raad van openbaar onderwijs, zamengesteld uit alle notabelen van dit vak; was alles naar de gewijzigde grondwet ingerigt; had men een verantwoordelijk Ministerie; als de Raad van State geregeld was zooals dit sinds jaren gewenscht is; dan ware het iets anders.

Thans echter, nu wij van den Minister tienmaal meer vergen dan mogelijk is, en hij overladen is met bezigheden en administratieve détails, nu vraagt hij of het zaak is de regeling van zoodanig gewigtig punt aan één persoon over te laten? Spr. verlangt dat een onderwerp van zoodanig belang in het volledig licht der publiciteit behandeld worde.

De MIN. VAN BINNENL. ZAKEN beantwoordt in de eerste plaats den heer ten Cate. Omtrent zijne vraag om de inzigten der Regering nopens het hooger onderwijs, verwijst Z.Exc. naar hetgeen in de Memorie van Beantwoording is gezegd, omtrent het verband dat tusschen de drie ontwerpen zal bestaan. Overigens is de Regering voornemens bij de indiening van het ontwerp nopens het lager onderwijs, hetgeen weldra zal geschieden, in de Memorie van Toelichting dat verband nader uiteen te zetten. — Omtrent het onderwijs in de Nederd. taal geeft hij te kennen, dat dit met weinige uitzonderingen op alle gymnasiën gegeven wordt. — Wat eindelijk betreft de tractementen der onderwijzers, zegt de Minister, dat het eene algemeen erkende zaak is, dat die bezoldiging geheel en al onvoldoende is. In het aan te bieden ontwerp zullen daaromtrent bepalingen opgenomen worden, zoodat er geen de minste twijfel over de zienswijze der Regering bij de uitvoering zal kunnen bestaan.

De Minister gaat thans over tot de beantwoording van den heer Groen van Prinsterer. Omtrent de partiële wijzigingen weet Z. Exc. niet wat zijn ambtgenoot voor Justitie deswege in het algemeen gezegd heeft; maar hij meent toch, dat eene algemeene verklaring ten deze niet op alle gevallen kan toegepast worden. Naar hij althans meent, kan, waar het geldt de regeling van het onderwijs, waarbij zooveel punten ter sprake komen, eene partiële wijziging niet als wenschelijk geacht worden.

Het geldt hier zoo vele punten en wanneer de vorige Spr. er nu één gekozen heeft, moet Z. Exc. toch vragen of er ook niet nog vele andere zijn, waaromtrent evenzeer partiële regeling zou noodig wezen. De heer Groen zegt wel dat de wet op het hooger onderwijs nu meer op den achtergrond zou staan: de Minister ziet niet in welke reden daarvoor bestaat. Alles zal afhangen van de vraag, of die op het lager onderwijs spoedig zal worden aangenomen; dan volgt die op het middelbaar onderwijs en daarna die op het hooger onderwijs.

De heer Groen heeft gewezen op het besluit van Aug. 1853 in eene tegenovergestelde rigting. De Minister antwoordt, dat de ondervinding geleerd had dat de geheele opheffing van het besluit van 1845 allernadeeligste gevolgen op het onderwijs had gehad, maar toen heeft de Regering nimmer op den voorgrond gesteld, dat het staats-examen weder op den voet van 1845 zou worden hersteld.

Dezelfde Spr. heeft gezegd, dat er een eenstemmig gevoelen bestond van deskundigen over het gewenschte van het besluit van 1845. Z. Exc. zal evenwel niet wijzen op het verschil van gevoelen deswege bestaande, maar zooveel is zeker, dat het herstel van het besluit van 1845 onraadzaam werd geacht. De heer Groen heeft ook gezegd dat er slechts een stem was over de verkeerde werking van het besluit van 1853.

De Minister moet toch wijzen op hetgeen in het verslag over het onderwijs nopens de werking van dat besluit gezegd wordt. En het blijkt niet dat dit zoo ongunstig is; er wordt daarin gezegd, dat voor het tegenwoordige en in afwachting eener nieuwe regeling door de wet, het wenschelijk is, het besluit te laten werken.

Z. Exc. herhaalt, dat hij niet inziet waarom dit speciale punt bij afzonderlijke wet zou worden geregeld, terwijl zoovele andere punten ook regeling vereischen. Hij acht het niet wenschelijk op die wijze de zaak uit haar geheel te brengen. En nu de klagten in het algemeen over het besluit van 1853. Z. Exc. gelooft, dat zoodanig punt, waaromtrent steeds verschil van gevoelen bestaat, altijd aanleiding tot klagten zal geven. Dit zou ook het geval zijn bij eene wettelijke regeling, maar die klagten bestonden evenzeer tegen het besluit van 1845. Omtrent het bezwaar van het examen bij de particuliere inrigtingen van onderwijs, zegt de Minister, dat dit examen voor de gymnasien minder noodzakelijk werd geoordeeld, vermits daarbij toch steeds een toezigt van overheidswege bestaat. De vorige Spr. moge uit de motieven van het rapport der commissie van de academie van wetenschappen andere resultaten getrokken hebben, de Regering echter heeft in die commissie een steun gevonden en daaruit opgemaakt, dat deskundigen het omtrent het staatsgezag niet eens zijn.

In den tegenwoordigen toestand is de Regering van meening, in het besluit van 1853 geene verandering te brengen, niet een punt door een afzonderlijk ontwerp te regelen, maar te wachten tot de voordragt der algeheele wet.

De heer GROEN VAN PRINSTERER komt nog kortelijk op zijne meening terug. Hij zegt, dat door het besluit van 1853 de waarborgen weg zijn genomen, bij dat van 1845 gegeven; dat de nadeelen van het besluit van 1852 daardoor zijn bevestigd; dat die zijn verdubbeld voor zoover betreft de gymnasiën, en het onbillijke jegens de bijzondere inrigtingen van onderwijs. Hij herhaalt, dat de wet op het onderwijs op den achtergrond is geplaatst. Als alles geregeld afloopt, dan zal in de tegenwoordige zitting de wet op het lager onderwijs worden aangenomen, in die van 1856—1857 de wet op het middelbaar onderwijs, en in die van 1857—1858 de wet op het hooger onderwijs.

Dit zal geschieden, als men noch door verandering van Ministerie, noch door eenige buitengewone omstandigheid, van welken aard ook, gestoord worde. Spr. komt ook terug op het rapport der commissie van de academie van wetenschappen. Hij herhaalt dat in dat rapport geen questie was van den tegenwoordigen toestand, maar dat men het oog had op toekomstige waarborgen. De Minister heeft zich tegen eene partiële wet verklaard.

Spr. heeft geene partiële wet gevraagd, maar slechts eene tijdelijke voorziening, die welligt later ter zijde zal worden gesteld. In 1853 heeft de Minister gemeend dat een tijdelijke regeling voldoende was. Die regeling was echter niet voldoende, wij verkeeren dus in denzelfden gevaarlijken toestand. Volgens de eigene krachtige redenering des Ministers is er dus voorziening noodig.

De heer VAN GOLTSTEIN schetst het gewigt van het onderwerp, dat ter sprake gekomen is, zoo belangrijk voor het hooger onderwijs en dus voor de toekomst van het Vaderland. Ook hij behandelt het vraagstuk van het staats-examen en gaat daarbij na, wat daarover vroeger is voorgevallen. Hij kan zich niet te vreden achten met hetgeen deswege door den Minister is verklaard. Hij gaat na of in het besluit van 1853 de noodige waarborgen voor een goed hooger onderwijs worden aangetroffen; wel is waar, de Regering wordt in haar gevoelen versterkt door het rapport, door drie deskundigen aan de akademie van wetenschappen uitgebragt, maar hij kan niet toegeven, dat deze op een geheel onafhankelijk standpunt waren geplaatst, daar men zich zoo ligt kan laten leiden door het denkbeeld, om het getal studenten uit te breiden.

Hij staat de meening voor, dat niemand tot het hooger onderwijs moet worden toegelaten, wanneer men niet met de noodige kennis is toegerust, en voorbereid is, om met vrucht aan de lessen deel te nemen. Hij gaat na, welke waarborgen er voor die voorbereidende kennis kunnen bestaan, wat er nopens dat punt is voorgevallen en wat de ondervinding deswege geleerd heeft. Teregt heeft men in 1855 (het zij ter eere van den toenmaligen Minister van Binnenlandsche Zaken gezegd) begrepen, dat er tot een krachtigen maatregel moest worden overgegaan, om het kwaad, dat men op de Hoogescholen opmerkte, tegen te gaan.

Ook Spr. wensch is, dat de Minister weder terugkeere tot het in 1845 ingesteld examen, omdat er z. i. anders geen waarborg tot verzekering van het hooger onderwijs kan worden gegeven. Ten slotte geeft Spr. aan den Minister in overweging, om toch niet te veel te hechten aan het rapport der vroegere commissie uit de akademie, want de leden dier commissie stonden niet allen op een geheel onafhankelijk standpunt; ook bevat dat rapport vele leemten en als men het goed ontleedt, dan is er meer ten gunste, dan ten nadeele van het Staats-examen in opgenomen. Zoo de Minister nog niet genoegzaam ingelicht is, dan stelt hij hem voor, deskundigen te hooren en eene staatscommissie te benoemen om hem nopens dit onderwerp voor te lichten.

De heer SCHIMMELPENNINCK VAN DER OYE beaamt de voorzigtige wijze, waarop de Min. geantwoord heeft. Dat antwoord zou hem bevredigend zijn voorgekomen, ware er niet eene omstandigheid, die hij meent te moeten wraken. Het is zeker, zegt Spr., dat de examina van vóór 1845 aller afkeuring verdienen; het was toen eene concurrentie tusschen de verschiedene academien, om vele studenten te lokken; het was het leveren van onrijpe vruchten. Daarin is verandering gebragt, maar Spr. gaat nu na de voorziening, die hier verlangd wordt.

Hier is alleen de vraag tusschen multum en multa, tusschen het quantitative en het qualitative. De keuze kan voor de Regering niet moeijelijk zijn, want de bedoeling kan toch niet wezen, om maar een groot aantal leerlingen tot zich te trekken; maar dan wil Spreker ook, even als de heer Groen, dat er voorloopige voorziening alleen betreffende dit speciaal punt worde genomen, zoo al niet bij eene wet dan bij een koninklijk besluit.

De heer ELOUT VAN SOUTERWOUDE vraagt, of de steun dien de Minister meent te vinden in het rapport, berust op de meening der drie onderteekenaren alleen, dan wel of die meening en het rapport een onderwerp van discussie en beslissing bij de Akademie heeft uitgemaakt. Zoo de Minister daaromtrent niet ingelicht is, dan roept Spr. de voorlichting in der leden van de Akademie, die hier tegenwoordig zijn.

De heer BOSSCHA zegt, dat hij reeds in het vorig jaar heeft aangedrongen op de vervanging van het besluit van Augustus 1853 door een anderen maatregel. Spr. zal deze zaak nu echter met stilzwijgen voorbijgaan, omdat er, na al hetgeen er reeds over geschreven is, geen nieuw licht meer over dit onderwerp te verspreiden is. Maar Spr. moet alleen twee uitdrukkingen opnemen door de heeren van Goltstein en Elout gebruikt.

In de *eerste* plaats beantwoordt Spr. het aangevoerde door den heer van Goltstein, die zeide dat de drie stellers van het rapport der academie niet op een onafhankelijk standpunt stonden. Naar Sprekers oordeel heeft de heer van G. daardoor ingewikkeld een verwijt van gemis van overtuiging aan die drie stellers van het rapport gerigt.

Maar Spr. verklaart, dat die drie hoogleeraren onbekwaam zijn, om zich door zelfzuchtige consideratien te laten leiden. 2o. in antwoord op den heer Elout zegt Spreker, dat het onderwerp zelf bij de Akademie nog in behandeling is en dat zij daaromtrent nog tot geene beslissing is gekomen. Hij komt dus op tegen elke gevolgtrekking, die men wegens het gevoelen der akademie zou willen opmaken uit het rapport der commissie.

De heer VAN ZUYLEN VAN NIJEVELT zal alleen over een enkel onderwerp het woord voeren. Naar zijn inzien, hebben de heeren Groen en van Goltstein een essentieel punt uit het oog verloren. Hij heeft veel lof gehoord over het Staats-examen en deszelfs regeling bij besluit van 1845, over de goede vruchten van dat besluit, enz. Spreker zal zich daarin niet verdiepen, maar hij heeft niet vernomen, dat de regeling bij besluit van 1845 in behoorlijk verband stond met de regeling van het hooger onderwijs, zoo als het was in 1845 en zoo als het nu nog is; en dat behoort z. i. toch niet uit het oog verloren te worden. Men heeft dat examen van 1845 genoemd een krachtig examen, maar hij moet toch doen opmerken, dat, als de studenten eenmaal toegelaten waren, zij zich dan twee jaren moesten voorbereiden voor een zeer ligt examen, bijna geheel gelijk aan het eerste examen, dat reeds afgelegd was. Dat examen was niet geschikt, om zeer veel ijver bij den aanvang der studiën op te wekken. Sprekers betoog is, dat er een slecht verband bestaat tusschen de examina en andere punten van hooger onderwijs. Hij moet het dus in de Regering prijzen, dat zij een en ander in verband wil brengen met de wet op het hooger onderwijs. Hij kan dus den aandrang niet deelen, om nu reeds, bij anticipatie, een enkel punt partieel te regelen.

De heer MACKAY zegt, dat de hoofdbedoeling van het staats-examen is, dat de jongelieden aan de akademie moeten komen, wél onderlegd, zoo als men het noemt: daarin nu ligt het verband. En wat wordt er nu gevraagd: Eene tijdelijke voorziening omtrent de gymnasia; een preparatoire maatregel. Hij geeft het toe, dat er op onze hoogere scholen reeds veel verbeterd is, maar daarover is nu geen quaestie.

De heer VAN ZUYLEN VAN NIJEVELT verduidelijkt zijne rede en vindt in de opmerking van den heer Mackay eene bevestiging van zijne straks geopperde meening.

De heer THORBECKE zal ook alleen spreken over het verband dat er bestaat tusschen de inrigting van het hooger onderwijs en het staats-examen. De heer v. Goltstein zeide, dat eene stelling vaststaat, namelijk dat er geene dan wel voorbereide jongelingen tot het hooger onderwijs mogen worden toegelaten, en vroeg of er iemand was, die dat zal betwisten. Spr. antwoordt dat, als de heer v. Goltstein

gevraagd had of zoo iets niet wenschelijk zou zijn, dat dit dan iets anders ware; maar als men zegt dat het vaststaat dat zij niet anders dan wel voorbereid op de Hoogescholen mogen worden toegelaten, dan rijst van zelve de vraag, of onze Hoogescholen gelijk te stellen zijn met speciale scholen voor bepaalde vakken.

Spr. vraagt, of die scholen niet veeleer universele scholen zijn. Spr. twijfelt er aan, of er in andere landen, met eene enkele uitzondering, aan dergelijke voorwaarde van het Staats-examen ooit is gedacht. In het buitenland zijn de Hoogescholen voor een ieder open. Spr. wil nu het eene stelsel niet vóór of het andere niet tegenspreken, maar, naar zijn oordeel, moet de aannemelijkheid van het een of ander beslist worden, alvorens tot eene regeling van het hooger onderwijs worde overgegaan. Nog uit een ander oogpunt is, volgens Spr., het verband tusschen het hooger onderwijs en het Staats-examen blijkbaar.

Het examen tot toelating op de hoogescholen strekt alleen, om zich te verzekeren, dat de jongelingen in staat zijn om aan het voorbereidend onderwijs deel te nemen. Nu zou het kunnen zijn dat men voor het vervolg die voorbereidende studie terug wilde geven aan de gymnasien. En wanneer men dat denkbeeld aanneemt, als men meent, dat de bestemming der hoogescholen hooger is dan om ook gelegenheid te geven tot voorbereidende studien, dan vraagt Spr. waartoe het dienen zal, om nu weder een dergelijk voorbereidend examen in te stellen.

Bovendien, nu het onderwijs meerendeels in de nieuwere talen gegeven wordt, is de grond voor het staats-examen vervallen. Indien dus bij ons het voorbeeld van andere landen gevolgd wordt, dan zal de vraag over het staats-examen welligt in een ontkennenden zin beantwoord worden. In allen gevalle mag er in den tegenwoordigen stand der zaak nog niets gepraejudicieerd worden.

De heer MACKAY verdedigt nader de noodzakelijkheid van het nemen van een partiëlen maatregel.

De heer THORBECKE zegt, dat hij niet zal medewerken om den weg tot eene partiële regeling van het bedoelde onderwerp en ook niet van andere punten te banen.

De heer VAN GOLTSTEIN beantwoordt den heer Thorbecke. Hij heeft veel eerbied voor zijne wetenschappelijke kennis, maar hij gelooft dat die Spr. zeer vasthoudend is op dit punt. Hij wijst ook op het verschil tusschen de Duitsche hoogescholen en de onze.

De heer VAN HOËVELL ontkent de vasthoudendheid van den heer Thorbecke op dit punt; het is veeleer de heer van Goltstein, op wien dit toepasselijk is; want deze wil het Staats-examen van 1845 weder in werking gebragt hebben, en de heer Thorbecke heeft die quaestie in het midden willen laten. Als thans de vraag moest behandeld worden, of er een Staats-examen noodig is, dan zou er eene langdurige discussie ontstaan. Dit punt is bovendien thans niet aan de orde en het is te diep ingrijpend in het onderwijs, om dit nu ter loops tot eene beslissing te brengen.

De MINISTER zegt nog, in antwoord op den vorigen Spreker, dat zijne overtuiging niet *alleen* berust op het rapport der drie hoogleeraren, leden der akademie. Dat rapport heeft hem wel in zijne meening versterkt, maar het is niet alleen op grond daarvan, dat hij nu nog geen bepaald besluit genomen heeft. Hij wil niet zeggen, dat het besluit van 1853 geene enkele verandering zal behoeven, maar de maatregel van 1845 willen de deskundigen toch ook niet ingevoerd hebben, zoo als die oorspronkelijk was.

Er heerscht dus verschil van meening over het verband tusschen het staats-examen en de regeling van het Hooger onderwijs. Z. Exc. herhaalt het, dat het niet raadzaam is, een afzonderlijk punt nu reeds bij voorbaat uit te maken.

De heer GROEN VAN PRINSTERER beantwoordt den heer Thorbecke, en herhaalt de wenschelijkheid eener practische uitkomst, om de zaak nog in deze zitting af te doen.

De heer VAN LENNEP weidt uit over de weinige taalkennis der jongelieden, over hunne weinige bedrevenheid in stijl en spelling en over hunne nog mindere bekendheid met de geschiedenis van het vaderland. Door verbetering in het lager en middelbaar onderwijs, moet daarin voorziening komen. Maar nu reeds kan er, zonder iets te praejudicieren, iets tot verbetering daarvan gedaan worden. Men geve namelijk aan jongelieden de gelegenheid, zich beter in de taal en in de geschiedenis te oefenen. Er zijn evenwel, zegt Spr., redenen, die het hem voor het oogenblik nog niet wenschelijk doen achten, nu reeds in het door hem besproken opzigt dadelijke verbetering aan te brengen. Het zijn meer wenken voor de toekomstige regeling van het onderwijs. Een volk, zegt hij, dat geen geschiedenis heeft, is geen natie; een volk, dat er eene heeft en ze verwaarloost, verdient den naam van natie niet meer.

De MIN. geeft te kennen, dat hij voornemens was bij art. 82 van het hoofdstuk eene verhooging van *ƒ* 2000 aan te vragen, ten einde nog een hoogleeraar in de vaderlandsche geschiendenis bij de hoogeschool te Leiden aan te stellen.

De heer THORBECKE zegt, dat door deze mededeeling des Ministers de discussie, althans voor dit oogenblik, veel van haar belang verliest. Spreker zal slechts een enkel woord in het midden brengen, over het verband bestaande tusschen het verlangen van den heer van Lennep en de gronden daarvoor bijgebragt. Spreker gelooft niet dat de opmerking van den heer van Lennep, dat de stijl en spelling der jonge lieden, en hunne kennis van de geschiedenis, veel te wenschen overlaten, ongegrond is, maar spreker gelooft niet, dat daarin voorzien zal worden door het aanstellen van een bijzonderen hoogleeraar aan een onzer hoogescholen. Het gebrek vloeit voort uit den gebrekkigen staat van het *middelbaar* en niet van het hooger onderwijs. Voor dat middelbaar onderwijs wordt van regeringswege nagenoeg niets gedaan. Spreker vraagt, of daar nu in is te voorzien door het vestigen van een enkelen stoel aan ééne hoogeschool.

De heer VAN GOLTSTEIN verklaart geheel in te stemmen met het zoo even door den heer Thorbecke aangevoerde.

De heer VAN LENNEP meent, dat in allen gevalle het toegezegde, een stap tot verbetering is. Hij brengt daarvoor aan den Minister zijn hartgrondigen dank.

De heer THORBECKE kan nog niet inzien, hoe de burgerij, die door den heer van Lennep afgeschetst is als ten achteren in taal, spelling en geschiedenis, iets zal winnen bij den door den Minister nu toegezegden maatregel.

De MIN. antwoordt, dat er eene bijzondere reden aanwezig is, om eene splitsing van den leerstoel voor taal en geschiedenis bij een der Hoogescholen te bewerkstelligen. De studie in de talen heeft namelijk in den laatsten tijd eene groote uitbreiding erlangd door velerlei archieven en bronnen, wier onderzoek ook voor de geschiedenis van belang is.

De algemeene beraadslagingen over het hooger onderwijs worden gesloten.

De alsnu aan de orde zijnde beraadslagingen over de akademie te Delft, zullen, wegens het vergevorderde uur, morgen plaats hebben.

De zitting is daarna gesloten.

's Gravenhage, 26 November.

Z. M. heeft goedgekeurd de beroepingen van predikanten, uitgebragt door de kerkeraden der Hervormde gemeenten: van Waarder en Lange Ruigeweide, onder de classis van Gouda, op A. Piper, predikant te IJsselmuiden; van Vierhuizen en Zoutkamp, onder de classis van Onderdendam, op E. Tonkes, predikant te Hellum; van Barsingerhorn en Haringhuizen, onder de classis van Alkmaar, op J. H. Hobus, predikant te Callantsoog.

De volgende ontvangers der registratie en domeinen zijn verplaatst, als: de heeren A. A. van Verkouteren, van Raalte naar Brielle; B. A. Poulie, van Nijkerk naar Raalte; en benoemd, tot ontvanger der regist. en dom. te Nijkerk, F. C. F. Tröester, surnum. der regist. en dom.; en tot surnumerair der regist. en dom., J. H. Smits te Noordwijk.

De volgende ontvangers der registratie en domeinen, zijn verplaatst als: de heeren J. W. G. H. R. van Nouhuis, van Heusden naar Oudenbosch; C. A. B. L. van Ghert, van Enkhuizen naar Heusden; P. J. Bisdom, van Terborg naar Enkhuizen; W. Cremer, van Zevenaar naar Terborg; en benoemd, tot ontvanger der registr. en dom. te Zevenaar, C. van Berkel, surnum. der registr. en dom.; tot surnum. der registr. en dom. de heer G. A. Loeff, te Leijden.

De volgende ontvangers der registratie en domeinen zijn verplaatst, als: de heeren J. W. A. Roijaards, van Zalt-Bommel naar Assen; C. H. Rink, van Druten naar Zalt-Bommel; L. Roosenburg, van Enschedé naar Druten; en benoemd, tot ontvanger der registr. en dom. te Enschedé, M. Langeveld, surnum. der registr. en dom.; tot surnumerair der registr. en dom., J. A. F. L. baron van Heeckeren, te Zwolle.

De volgende ontvangers der registratie en domeinen zijn verplaatst, als de heeren G. J. Jacobson, van Schagen naar Wijk bij Duurstede; M. Langeveld, van Medemblik naar Schagen; S. J. van Slooten, van Harderwijk naar Medemblik; Mr. B. H. Upmeijer, van Goor naar Harderwijk; en benoemd, tot ontvanger der regist. en dom. te Goor, W. C. de Man, surnum. der registr. en dom.; tot surnumerair der registr. en dom., D. van Goens, te Vollenhove.

Bij Kon. besluit van den 13den November 1855, n°. 86, is de heer J. S. G. Gramberg, benoemd tot officier van gezondheid der 2de klasse voor de dienst ter Kust van Guinea.

H. M. de Koningin, benevens Z. K. H. Prins Frederik, hebben gisteren morgen de godsdienstoefening in de Kloosterkerk bijgewoond, onder het gehoor van den WelEerw. heer Ds. Huijdecoper; en Z.D.H. de Hertog van Saxen-Weimar, benevens H.D. dochter de Hertogin Anna, hebben de godsdienstoefening in de Luthersche kerk bijgewoond, onder het gehoor van den WelEerw. heer Ds. J. H. Michelsen, predikant van Haarlem.

Voorburg, 24 Nov. H. K. H. Prinses Marianne der Nederlanden is gisteren-avond op Rusthof aangekomen.

Bij het Departement van Binnenlandsche Zaken is ontvangen van den Minister van Marine, eene som van *acht honderd acht en veertig gulden, zes en veertig en een halven cent*, zijnde het bedrag van den gedanen afstand, door officieren en minderen, dienende of gediend hebbende aan boord van Zr. Ms. korvet *Pallas* en brik *de Lynx*, beiden in West-Indien, ten behoeve der noodlijdenden door den jongsten watersnood hier te lande.

Op Woensdag, den 28 Nov. aanst., zal de audientie van den Minister van Kolonien geen plaats hebben.

Uit Wezel schrijft men, dat aldaar ernstig een begin is gemaakt met den aanleg van het spoorweg-station aldaar en met de onteigening der daartoe benoodigde gronden. Ook is de bouw der brug over de Lippe aangevangen.

(H.)

Uit de statistieke opgaven, door de onderscheidene gouvernementen openbaar gemaakt, zou blijken, dat het aantal handelsvaartuigen dat in 1854 op zee is geweest onder alle vlaggen der wereld, met uitzondering van die van China, Japan en nog eenige landen in het Oosten, waaromtrent men slechts onzekere berigten heeft, 145,000 heeft bedragen, metende 15½ millioen tonnen. De ton op *ƒ* 120 gesteld, zou dit eene handelsbeweging aanduiden van 1 milliard, 860 millioen guldens.

Het *Weekbl. van het Regt* bevat den volgenden brief van den deken der orde van advocaten bij den Hoogen Raad der Nederlanden, ook namens heeren procureurs gerigt aan Jhr. Mr. W. J. Junius van Hemert, in antwoord op zijn afscheidsgroet als proc.-gen. bij het Prov. Geregtshof in Zuid-Holland.

's Gravenhage, den 31 Oct. 1855.

«Ik heb mij vereerd gevonden, door het ontvangen van de missive, die U Edel Groot Achtbare wel, onder dagteekening van den 27 dezer maand, aan de advocaten bij den Hoogen Raad en bij het Prov. Geregtshof van Zu holland heeft willen schrijven, bij gelegenheid, dat Z Majesteit aan U Edel Groot Achtbare, overeenkomstig verzoek, eervol ontslag heeft verleend als proc.-gen. bij Prov. Geregtshof van Zuid-Holland.

«Als deken van de orde der advocaten, geef ik mij eer U Edel Groot Achtbare de verzekering aan te bied van ons leedwezen, dat U Edel Groot Achtbare geme heeft tot het besluit te moeten komen, om eene betrekki te verlaten, zóó lang en zóó eervol door U Edel Groot Ach vervuld, en van onze erkentelijkheid voor de gevoele die U Edel Groot Achtbare bij deze gelegenheid wel onzen aanzien heeft willen uitdrukken.

«Ontvang, Mijnheer de proc.-gen., de betuiging van on dank voor de veelvuldige blijken van achting en wel lendheid, die wij steeds van U Edel Groot Achtbare heb mogen ontvangen, die wij op hoogen prijs stellen en wij niet zullen vergeten.

«Wij wenschen opregtelijk, dat het ambteloos le waartoe U Edel Groot Achtbare besloten heeft, bij de z voldoening over de afgeloope loopbaan, alle die genoeg moge opleveren, waarvoor hetzelve onder 's Hemels zeg vatbaar is.»

Eerste Huwelijks-afkondiging

Zondag, 25 November 1855.

Abraham van Bemmel, 30 j., met Elizabeth de Koning, j. — Willem de Haan, 32 j., met Elisabeth Catharina de Jo 32 j. — Johannes Wilhelmus van den Bosch, 26 j., met K sina Oosthoorn, 35 j., wed. van Pieter Wartenhorst. — Pie Joseph Albach, 47 j., wedr. van Adriana Maria Eijflinger, Hendrika Borsboom, 35 j. — Johannes Jacobus van Be 24 j., met Maria Elisabeth Visser, 21 j. — Christoffel van Gugten, 20 j., met Pieternella Hendrika Stam, 24 j. — Th mas Schrijver, 24 j., met Maria Louisa Beelo, 20 j. — Ger de Jong, 28 j., met Cornelia den Dulk, 24 j. — Willem rel Nelle, 31 j., met Wilhelmina Jacoba Johanna Reineke v Stuwe, 34 j — Philippus Jacobus Trewien, 31 j., met B rendina Klein Onsteink, 41 j., wed. van Hendrikus van d Berg.

Publieke Vermakelijkheden.

Kon. Fr. Schouwb., Donderdag, 29 Nov. 6¾ ur

LUCIE DE LAMMERMOOR, grand opéra en 4 acte RENAUDIN DE CAEN, vaudeville en deux actes.

Kon. Holl. Schouwb., Dingsdag, 27 Nov. 6½ ur

GEREGTIGHEID EN WRAAK, OF DE VADER REG TER OVER ZIJN ZOON, tooneelspel in 5 bedrijven daarna: DE ZUSTER VAN JOCRISSE, kluchtig blijsp in 1 bedrijf.

Prijs-Courant der Effecten.

PER TELEGRAAF.

AMSTERDAM, 26 November 1855.

	pCt.			
NEDERL. W. Sch.	2 1/2	62 1/4	7/16	1/4
Dito dito 1844.	3	73 11/16	3/4	—
Dito dito 1844.	4	92 9/16	3/4	9/16
O. I. L. 1844 . . .	4	92 1/4	5/16	—
Amort. Synd.	3 1/2	88 7/8	—	—
Hand.-maats.	4 1/2	—	—	—
BELGIE. certific. bij *Rotschild*. . .	2 1/2	49 3/4	7/8	—
RUSL. Bij *Hope* 1798 en 1816 . .	5	101 1/4	3/8	
Dito 1828—1829 . .	5	100	1/8	—
Insch. in Assign. . .	6	—	—	—
Cert. van dito. . . .	6	56 1/2	5/8	—
Neg. 1831—1833. .	5	81 1/4	—	—
Hope en C°. 1840.	4	74 3/4	—	—
Stieglitz.	4	74	—	—
dito 1854.	5	80 1/2	9/16	—
Nieuwe Engels. . . .	4 1/2	—	—	—
POLEN. Certific. . .	4	67 5/8	—	—
Aand. Lot. fl. 500.		—	—	—
SPANJE. Nieuwe . .	1 1/4	19 5/8	11/16	—
Buitenl.	3	38 1/4	—	—
Binnenl. 6/m. . . .	3	32 15/16	33	33
Cert. Coup.		—	—	—
Amortisable		6 1/8	—	—
PORTUG. Lond. . . .	3	40 1/8	3/16	3/16
OOSTENR. Metal. . . 1816—1852. . . .	5	62 1/4	3/4	—
Dito 1849—1854. .	5	72 5/8	3/4	11/16
Dito Zilv. Nation. .	5	65 5/8	7/8	11/16
Dito 1847—1852. .	2 1/2	31 7/8	—	—
PRUISS. Lot. 1854. .	3 1/2	—	—	—
BRAZ. Lond. 1824. .	5	97 3/4	—	—
PERU 〃	4 1/2	—	—	—
MEXICO 〃	3	18 1/8	3/16	—
GREN. 〃	2 3/4	17 1/2	—	—
Uitgestelde.		6 5/8	—	—
ECUAD. Lond. . . .		3 3/4	—	—
VENEZ. 〃 . . .	4	—	—	—
Uitgestelde.	1 1/2	—	—	—

Flaauwe beurs; alleen Spaansche beter.

LONDEN, heden.

Eng. geconsolid. . . .	3	pCt.	88 3/4 à —
Spanje.	1 1/4	〃	20 1/8 à —
Mexico	3	〃	19 1/4 à —

PARIJS, heden.

Fransche certific.	4 1/2	pCt. fr.	—
〃 〃	3	〃	65.80
Spanje	3	〃	—
〃	1 1/4	〃	—

WEENEN, 24 Nov.

Metalliek	5	pCt.	73 3/4
Nationaal	5	〃	77 1/4
Wissel London		〃	11.01
Zilver		〃	—

Gedrukt bij C. H. SUSAN, Jr., te 's Gravenhage.